

Znalec a jeho postavenie v prípravnom konaní

Anotácia: Akadémia Policajného zboru v Bratislave spolu s Policajnou akadémiou Českej republiky v Prahe riešia medzinárodnú vedeckovýskumnú úlohu „Znalec v prípravnom konaní“. Táto výskumná úloha reaguje na potreby praxe, pretože znalecké skúmanie je jednou z najzložitejších metód zisťovania skutkového stavu vecí v procese dokazovania v prípravnom alebo aj v celom trestnom konaní. V trestnom konaní má odborná a znalecká činnosť stále dôležitejšie postavenie. V niektorých prípadoch by úspešné skončenie trestného stíhania bez súčinnosti znalcov, resp. odborného vyjadrenia, vôbec nebolo možné.

Kľúčové slová: znalec, prípravné konanie, znalecký posudok

Úvod

Postavenie znalca v trestnom konaní je veľmi dôležité, pretože je nezlučiteľné s funkciou svedka. Ak je niekto vo veci svedkom, nemôže byť pribraný za znalca. Ak je niekto pribraný za znalca, nemôže byť pri podávaní posudku vypočúvaný ako svedok, t. j. podľa procesných predpisov platných pre výsluch svedka, ale len podľa procesných predpisov platných pre výsluch znalca. Postavenie tej istej osoby ako svedka má v trestnom konaní prednosť pred postavením znalca. Zatiaľ čo svedok vypovedá o skutočnostiach týkajúcich sa trestného činu, o ktorých nadobudol vedomosť mimo trestného konania, znalec sa oboznamuje so skutočnosťami týkajúcimi sa trestného činu, o ktorom má podať znalecký posudok, až z trestného konania, a to štúdiom spisového materiálu alebo prítomnosťou pri vykonávaní procesných úkonov.

Základné pojmy

Ak sa chceme zaoberať znaleckým skúmaním v trestnom konaní v podrobnejšej rovine, v prvom rade je potrebné, aby sme si definovali základné pojmy súvisiace s touto problematikou. Orgány činné v trestnom konaní môžu využiť v procese vyšetrovania trestných činov a iných kriminalisticky relevantných udalostí odborné znalosti určitých kvalifikovaných osôb, medzi ktoré patrí znalec, odborník a konzultant. Tieto odborne erudované osoby vypracúvajú znalecké posudky a odborné vyjadrenia, v rámci ktorých aplikujú znaleckú činnosť, kriminalisticko-technickú činnosť alebo pomáhajú orgánom činným v trestnom konaní formou konzultatívnej činnosti.

Znalec je osoba so špeciálnymi odbornými znalosťami a vedomosťami v určitom odbore, ktorá tieto svoje špeciálne odborné znalosti a vedomosti využíva na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie. Ide o osobu rozdielnu od orgánov činných v trestnom konaní i procesných strán, ktoré spravidla takéto odborné znalosti nemajú. Keby ich však aj mali, na objasnenie odborných otázok bolo by potrebné obstaráť znalecký posudok, pretože je potrebné získať znaleckú objektivitu, nezaujatosť a nestrannosť pri posudzovaní príslušnej odbornej otázky.¹ Súdni znalci sú menovaní ministrom spravodlivosti a ich mená sú uvedené výhradne v zozname znalcov. Postavenie znalca môžu mať iba takto špecifikované osoby, zaradiť sem môžeme aj ústavy, pracoviská špecializované na znaleckú činnosť, vysoké školy a vedecké inštitúcie, výnimočne sa môže stať, že sa zainteresuje aj znalec ad hoc po zložení sľubu (využitie odborne vzdelanej osoby v určitom odbore, ktorý nemá znalecké zastúpenie znalcov zapísaných v zozname znalcov).

---

¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠAMAL, P. a kolektív. *Trestní právo procesní*. 2. preprac. vyd. Praha : Vydavatelství C. H. Beck, 2003. s. 442.

Znaleckým posudkom rozumieme znalcovo slovné vyjadrenie, ktoré zachytáva priebeh znaleckého skúmania a jeho výsledky v písomnej alebo ústnej forme. Znalecký posudok musí adekvátne odrážať celý priebeh znaleckého skúmania a jeho výsledky, aby bol spoľahlivým podkladom na rozhodovanie.² Súčasťou znaleckého posudku je aj dokumentácia vyhotovená znalcom, ktorá slúži na bližšie osvetlenie postupu znaleckého skúmania, ilustruje jeho priebeh, priebeh jednotlivých etáp, použitých metód a názorne demonštruje výsledky skúmania.³

Odborník je osoba, ktorá posudzuje menej zložité otázky znaleckého dokazovania formou odborných vyjadrení, s využitím svojich odborných znalostí.

Odborné vyjadrenie spravidla obsahuje len stručný úvod, výstižný záver, úradnú pečiatku a podpis spracovateľa. Neopisujú sa použité metódy a prostriedky ani výsledky čiastkových skúmaní. V jednotlivých prípadoch možno vyžiadať len písomné potvrdenie, o správnosti ktorého nie sú pochybnosti.⁴ Odborné vyjadrenie nemá stanovené presné náležitosti (napr. obsah, forma atď.), nemusí byť vypracované znalcom alebo znaleckým pracoviskom, ani nie je výsledkom znaleckej činnosti.⁵ V podstate môžeme odborné vyjadrenie chápať ako vyjadrenie určitej osoby, ktorá má znalosti potrebné na to, aby ho mohla poskytnúť. Veľmi dobrým príkladom je podľa nášho názoru odborné vyjadrenie praktického lekára. Lekár síce nie je znalcom, ale má získané vzdelanie dostatočné na poskytnutie odborného vyjadrenia. Pri odbornom vyjadrení je prípustné, aby ho vypracoval aj znalec, môže to byť veľmi prospešné v trestnom konaní a znalecký posudok môže byť zároveň dôkazom; ak by znalecký posudok vypracovala osoba, ktorá nie je znalcom, tak by to samozrejme nebolo prípustné a odborné vyjadrenie by nebolo možné použiť ako dôkaz.

Činnosť konzultanta v rámci trestného konania môže byť využitá v závažných a skutkovo zložitých veciach, keď je konzultant pribraný príslušným orgánom činným v trestnom konaní, aby poskytol potrebnú odbornú pomoc s využitím znalostí zo špeciálneho odboru. Podstata postavenia konzultanta nespočíva vo vypracovaní znaleckého posudku, ako je to u znalca, ale ide skôr o poskytnutie určitých odborných rád alebo spresnenie informácií súvisiacich s problémom, pre ktorý bol konzultant prizvaný. Konzultant môže pomôcť orgánom činným v trestnom konaní aj pri orientovaní v odbornej problematike. Do prevádzania úkonov však nesmie zasahovať. O všetkých skutočnostiach, o ktorých sa konzultant v priebehu trestného konania dozvie, je povinný zachovávať mlčanlivosť.

Konzultatívna činnosť je, zjednodušene povedané, činnosť, ktorú koná konzultant. Táto činnosť, ako už bolo v predchádzajúcom odseku spomenuté, v sebe implikuje poskytovanie odborných poznatkov a rád v určitom špeciálnom odbore, taktiež ide aj o pomoc pri objasňovaní zložitých trestných vecí (napr. výbuchy a havárie priemyselných zariadení spojené so stratou životov alebo so vznikom škôd veľkého rozsahu, letecké, železničné, riečne a hromadné nehody na pozemných komunikáciách atď.) a správne nasmerovanie orgánu činného v trestnom konaní vo veci, pre ktorú bol konzultant prizvaný.

Znalecká činnosť je najvýznamnejšia forma využívania činnosti odborníkov orgánmi činnými v trestnom konaní. Ide o podávanie znaleckých posudkov a odborných vyjadrení na základe požiadaviek orgánov činných v trestnom konaní. Proces utvárania znaleckého dôkazu je tu chápaný ako proces súčinnosti odborníkov a orgánov činných v trestnom konaní.⁶ V rámci znaleckej činnosti tu odborníci aplikujú svoje odborné vedomosti a skúsenosti

---

² PJEŠČAK, J. a kolektív. *Kriminalistika*. Preložil Eugen Husár a kolektív. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1981. s. 315.

³ PORADA, V. a kolektív. *Kriminalistika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo IURA EDITION. 2007. s. 249.

⁴ PORADA, V. a kolektív. *Kriminalistika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo IURA EDITION. 2007. s. 249.

⁵ FRYŠTAK, M. a kolektív. *Trestní právo procesní*. 2. preprac. vyd. Ostrava : Vydavateľstvo KEY Publishing s.r.o. 2009. s. 88.

⁶ PORADA, V. a kolektív. *Kriminalistika*. 1. vyd. Plzeň : Vydavateľstvo Aleš Čeněk, 2007. s. 227.

v určitom odbore, ktoré sú garanciou kvalitného znaleckého skúmania a následne vypracovaného znaleckého posudku alebo podaného odborného vyjadrenia.

Kriminalisticko-technická činnosť je priama spolupráca odborníkov (napr. kriminalistických technikov) a znalcov s orgánmi činnými v trestnom konaní pri vyhľadávaní, zaisťovaní, dokumentovaní a zhromažďovaní materiálnych stôp a iných súdnych dôkazov v rámci uskutočnenia vyšetrovacích úkonov (napr. domová prehliadka, obhliadka miesta činu atď.).

V Trestnom poriadku je vymedzená odborná a znalecká činnosť v šiestej hlave, treťom diele v ustanoveniach § 141 až 152. Odborné znalosti sa v dokazovaní uplatňujú dvomi druhmi dôkazných prostriedkov:

- odbornou činnosťou (odborné vyjadrenie, písomné vyjadrenie),
- znaleckou činnosťou (znalecký posudok podaný znalcom alebo znaleckou organizáciou, posudok znaleckého ústavu).

Odborná činnosť

Odborná činnosť sa využíva v skutkovo a právne jednoduchých veciach, v ktorých sa možno uspokojiť s odborným vyjadrením alebo písomným potvrdením a o jeho správnosti nie sú pochybnosti. Z tohto je zrejmé, že odborná činnosť nie je znaleckou činnosťou, pričom odborná činnosť je vykonávaná mimo znaleckej činnosti. Výsledkom odbornej činnosti je odborné vyjadrenie, ktoré sa vyžaduje vtedy, ak na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie sú potrebné odborné znalosti. V jednoduchých prípadoch dokonca postačuje namiesto odborného vyjadrenia písomné potvrdenie. Odborné vyjadrenie alebo písomné potvrdenie si vyžaduje opatrením orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu alebo samosudca. Odborné vyjadrenie alebo písomné potvrdenie podáva predovšetkým organizácia špecializovaná na činnosť, ktorá je obsahom týchto dôkazov.

Znalecká činnosť

Trestný poriadok upravuje procesný postup, akým má byť znalec pribraný do trestného konania. Znalca môže do trestného konania pribrať orgán činný v trestnom konaní alebo súd. O pribraní znalca sa rozhoduje formou uznesenia, pričom proti takémuto uzneseniu možno podať opravný prostriedok vo forme sťažnosti pre vecné dôvody alebo pre osobu znalca. Sťažnosť podaná proti rozhodnutiu o pribraní znalca však nemá odkladný účinok, čo znamená, že znalcovi sa uloží vypracovať znalecký posudok aj pred právoplatnosťou uznesenia.

Proces znaleckého skúmania v trestnom konaní prechádza viacerými fázami, ktoré je nutné od seba odlíšiť. V prvom rade je potrebné vykonať prípravu na znalecké skúmanie a nariadiť znalecké skúmanie a až potom nasleduje samotný proces znaleckej činnosti, ktorý sa skladá zo vstupnej etapy, analyticko-syntetickej etapy, etapy vyvodenia a formovania záverov a etapy spracovania znaleckého posudku, v záverečnej fáze nasleduje štádium hodnotenia znaleckého skúmania:

a) prípravné štádium – príprava znaleckého skúmania v sebe zahŕňa komplex činností, úkonov a operácií zameraných na vytvorenie elementárneho predpokladu na objektívne a kompletne znalecké skúmanie v ďalšej časti, správna príprava zároveň ovplyvňuje aj samotnú kvalitu znaleckého posudku a jeho využitie ako dôkazného prostriedku v trestnom konaní. Úkony vykonané v štádiu prípravy znaleckého skúmania a nariadenia znaleckého skúmania sú zaistenie, zhromaždenie a dokumentácia materiálov potrebných na uskutočnenie znaleckého skúmania. Cieľom znaleckého skúmania je objasnenie určitej skutočnosti pomocou všetkých dostupných informačných materiálov. Tieto nositele informácií je

potrebné vyhľadať, zaistiť a zhromaždiť, aby mohli byť použité pri znaleckom skúmaní, a hovoríme o nich ako o objektoch znaleckého skúmania.

Objekty znaleckého skúmania sú objekty, ktoré budú podrobené znaleckému skúmaniu s použitím odborných znalostí, metód, prostriedkov a pri ktorých sa predpokladá, že sú nositeľom dôležitých informácií majúcich význam pre objasnenie odborných otázok.⁷

Objekty znaleckého skúmania môžeme rozdeliť do troch skupín:

- objekty neznámeho pôvodu,
- objekty známeho pôvodu,
- pomocné materiály.

Objekty neznámeho pôvodu sú objekty, pri ktorých je predpoklad, že majú príčinnú súvislosť s vyšetrovanou udalosťou alebo aspoň s touto udalosťou istým spôsobom súvisia. Pod pojmom objekt neznámeho pôvodu si môžeme predstaviť rôzne materiálne stopy trestného činu, dôležité udalosti, kópie zanechaných stôp, dokumenty, veci, mŕtvoly atď. Objekty zaistenia tvoria široké spektrum a oblasť zaistených stôp závisí predovšetkým od konkrétnych trestných činov. Spoločné pri všetkých trestných činoch je, že zaistenie najčastejšie býva uskutočnené pri obhliadaní miesta činu, tela obete, páchatel'a, domovej prehliadke, prehliadkach dopravných prostriedkov, pátraní a pod. Všetky dôkazy získané v tomto procese musia byť riadne a jednoznačne procesne zaistené v príslušných protokoloch a kriminalisticko-technickej dokumentácii. Manipulácia so zaisteným materiálom musí spĺňať kriminalisticko-technické odporúčenia, aby objekt nebol poškodený, zničený alebo sa náhodou nestratil. Z tohto dôvodu je potrebné venovať špeciálnu pozornosť pri balení, zasielaní, odovzdávaní dôkazového materiálu na skúmanie, aby prípadné znalecké skúmanie alebo výsledky znaleckého skúmania nemohli byť spochybniteľné.

Objekty známeho pôvodu sú objekty zaistené v priebehu vyšetrovania kriminalistom alebo vlastnou činnosťou znalca, nepredpokladá sa pri nich príčinná súvislosť s objasňovanou alebo dokazovanou udalosťou. Zvyčajne ide o objekty, ktoré sa používajú na porovnanie (napr. vzorky, kriminalistické zbierky, kriminalistická evidencia ...) s objektmi neznámeho pôvodu a pomáhajú znalcovi objasniť niektoré skutočnosti v znaleckom skúmaní. Tieto porovnávacie materiály majú svoje nezastupiteľné miesto pri znaleckom skúmaní.

Pomocné materiály sú materiály, vďaka ktorým môže znalec získať komplexné informácie o predmetných skutočnostiach znaleckého skúmania, taktiež mu pomáhajú orientovať sa v danom prípade a pre samotné znalecké skúmanie majú určitý význam. Najčastejšie ide o písomnú dokumentáciu v podobe časti vyšetrovacieho spisu (zápisnica obhliadky miesta činu, urobená kriminalisticko-technická dokumentácia, zápisnica o výsluchu a o ďalších vyšetrovacích úkonoch atď.). V iných prípadoch takýmito písomnými materiálmi môžu byť chorobopisy zo skoršieho obdobia, lekárske správy, informácie o osobe pisateľa, o prostredí a spôsobe, akým sporná písomnosť vznikla a pod.⁸

Ďalšou časťou prípravy je vymedzenie predmetu znaleckého skúmania a určenie vhodnej osoby znalca. Pri znaleckom skúmaní je veľmi dôležité správne určiť nielen objekt, ktorý chceme skúmať, a metódu, akou ho chceme skúmať, ale aj aspekt skúmania, pretože objekt môže byť skúmaný z rôznych perspektív. Pri znaleckom skúmaní sa môžeme zamerať na vlastnosti objektu, vzťahu k iným objektom, pôvod objektu, zloženie objektu atď., pričom základným východiskom vyriešenia tohto problému môže byť presné vymedzenie konkrétnych otázok, ktoré stanovujú znalcovu úlohu.

Zostavenie otázok, na ktoré treba odpovedať, sa riadi týmito zásadami:

- otázky nesmú presahovať rámec poznatkov znaleckého odboru,

⁷ STRAUS, J. a kolektív. *Kriminalistická taktika*. 1. vyd. Plzeň : Vydavateľstvo Aleš Čeněk, 2005. s. 55.

⁸ PORADA, V. a kolektív. *Kriminalistika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo IURA EDITION. 2007. s. 246.

- otázky musia mať čisto odborný charakter a nesmú obsahovať požiadavky hodnotenia trestnoprávnych skutočností,
- otázky musia byť jasné, presné a konkrétne (musia výstižne a zrozumiteľne obsahovať to, čo
- je po znalcovi požadované, otázky nesmú byť mnohoznačné, terminologicky nepresné, nejasné a pod.),
- súbor otázok musí tvoriť logicky nadväzujúci systém (spravidla od všeobecných otázok k otázkam detailným a pod.),
- otázky nesmú presahovať súčasnú úroveň poznania v danom vednom obore,
- položené otázky nesmú byť sugestívne, návodné, úskočné a klamné.⁹

Pre zostavenie otázok je ešte dôležitejšie, aby orgány činné v trestnom konaní určili aj správny druh odborných znalostí znalca a na ne nadväzujúci predpokladaný druh znaleckého skúmania, ktorý bude potrebný pri objasnení odborných otázok. V prípade, ak nie je na posúdenie týchto otázok vyjadrenie odborníka dostatočné a vec je zložitejšia alebo náročnejšia, príberie sa znalec. V tejto fáze je veľmi dôležité vybrať správneho znalca.

Pri výbere znalca má orgán činný v trestnom konaní zákonom stanovené možnosti výberu. Príslušný orgán si môže vybrať znalca zo zoznamu znalcov alebo môže ustanoviť znalca ad hoc. Výber znalca je vždy podmienený predmetom a rozsahom znaleckého skúmania. S ohľadom na konkretizovaný predmet znaleckého skúmania je pri výbere znalca potrebné prihliadať aj na to, či je vybraný znalec, najmä s ohľadom na technické vybavenie, schopný určité znalecké skúmanie vykonať, pretože je povinný znaleckú činnosť vykonávať osobne.¹⁰ V niektorých prípadoch sa musia orgány činné v trestnom konaní pri výbere znalca zamerať aj na jeho užšiu špecializáciu, t. j. hlbšie vedomosti v odbore, v ktorom vykonáva znaleckú činnosť, alebo jeho znalosti súvisiace s nadväzujúcimi odbormi.

Posledná fáza prípravy pred samotným znaleckým skúmaním je nariadenie znaleckého skúmania, jej podstata spočíva vo výbere vhodného momentu na jeho uskutočnenie, ktoré je podmienené rozhodnutím orgánu činného v trestnom konaní. Tento orgán príberá znalca alebo znaleckú inštitúciu a definuje odborné otázky, na ktoré má znalec znaleckým skúmaním odpovedať. Pri nariadení znaleckého skúmania je veľmi dôležité zvoliť vhodný moment na uskutočnenie, pretože znalecké skúmanie je vždy determinované konkrétnou situáciou prípadu. Pri predčasnom nariadení znaleckého skúmania môžu byť materiály poskytnuté znalcovi neúplné, a tak môžu ovplyvniť samotnú kvalitu znaleckého skúmania. Na základe týchto nesprávnych výsledkov môže byť znalcova práca spochybniteľná a následkom toho nepoužiteľná ako dôkazný prostriedok. Ešte negatívnejšie dôsledky môžu vzniknúť pri neskoro nariadenom znaleckom skúmaní. Ak je znalec poverený uskutočniť znalecké skúmanie neskoro, objekt jeho skúmania môže byť poškodený rôznymi vplyvmi, zničený alebo nepoužiteľný, prípadne následkom takto preskúmaného objektu je nedostatočný, nepresný alebo spochybniteľný výsledok. Orgány činné v trestnom konaní musia mať vždy na pamäti, že základom kvalitatívne vykonanej znaleckej činnosti je nariadenie znaleckého skúmania vo vhodnej chvíli. Nie je vždy možné nariadiť znalecké skúmanie v správnej chvíli, ale je potrebné, aby príslušné orgány venovali potrebnú pozornosť vyšetřovaným skutočnostiam a pri dostatočnom zaistení dôležitého skutkového materiálu nariadili znalecké skúmanie a najmä neodkladali tento úkon.

Nariadením znaleckého skúmania súčinnosť orgánov činných v trestnom konaní so znalcom nekončí. Spolupráca medzi týmito objektmi je dôležitým predpokladom na úplné a správne vypracovanie znaleckého posudku. Kontakt príslušného orgánu a znalca je

⁹ PORADA, V. a kolektív. *Kriminalistika*. 1. vyd. Plzeň : Vydavateľstvo Aleš Čeněk, 2007. s. 230.

¹⁰ STRAUS, J. a kolektív. *Kriminalistická taktika*. 1. vyd. Plzeň : Vydavateľstvo Aleš Čeněk, 2005. s. 58.

relevantný, pretože dodatočne môžu byť zaistené ďalšie skutočnosti významné pre znalecké skúmanie a je potrebné, aby bol o týchto skutočnostiach informovaný aj znalec. Akékoľvek informačné medzery musia byť v rámci znaleckého skúmania v trestnom konaní odstránené, dodatočne zaistené kriminalistom a poskytnuté znalcovi. Novovzniknuté skutočnosti ovplyvnia predmet skúmania v podobe detailnejších alebo nových otázok, ktoré bude musieť znalec riešiť, aby objasnil nové okolnosti.

b) štádium znaleckého skúmania – štádium znaleckého skúmania je proces znaleckej činnosti, ktorý sa začína odovzdaním zaistených objektov na znalecké skúmanie znalcovi. Následné postupné úkony, ktoré vykonáva znalec s týmito objektmi, môžeme rozdeliť do týchto jednotlivých etáp: vstupná etapa, analyticko-syntetická etapa, etapa vyvodenia a formulovania záveru, etapa spracovania znaleckého posudku a odborného vyjadrenia:

- **vstupná etapa** – vo vstupnej etape sa znalec oboznamuje s materiálom predloženým na znalecké skúmanie, zaisťuje a dokumentuje stav, označuje a prípadne rozdeľuje materiál a vytvára si všeobecné predstavy o znakoch a stave skúmaného objektu. Následne znalec vypracováva hypotézy¹¹, vyberá si metódy, vhodné prostriedky, vedecké postupy znaleckého skúmania, ktoré plánuje použiť na základe prvotného preskúmania objektu, ich postupnosti a študuje aj ďalšie materiály a dokumenty súvisiace so skúmaným predmetom. Ak má znalec pochybnosti o úplnosti poskytnutých materiálov, môže požiadať kriminalistu o doplnenie objektov skúmania alebo dodania ďalších doteraz chýbajúcich materiálov či informácií.

- **analyticko-syntetická etapa** – pri analyticko-syntetickej etape znaleckého skúmania znalec podrobne a detailne skúma jednotlivé objekty, ich vlastnosti a znaky. V tomto procese je podstatné dodržiavať určitú systematiku pri práci, čo v sebe zahŕňa:

- rozdelenie skúmaných dejov na prvky, eventuálne subsystemy,
- popis vlastností prvkov systému,
- popis všeobecných vzájomných vzťahov (interakcií) prvkov systému,
- odvodenie (vymedzenie) správania jednotlivých prvkov systému,
- definovanie styčných bodov určitého deja,
- popis správania celého systému,
- analýza možností a podmienok zmeny priebehu deja.¹²

V procese detailnejšieho skúmania objektov môžu nastať aj situácie, keď je nutné objekty mechanicky rozčleniť, pričom môžu byť objekty poškodené alebo zničené. Preto je veľmi dôležité, aby boli v priebehu znaleckého skúmania zvolené vhodné špeciálne a špecifické metódy a prostriedky pre daný odbor plynule s logickým myslením znalca. Výsledkom analytickej etapy znaleckej činnosti je určenie druhových, rodových a zvláštnych vlastností a znakov. Pri podrobnejšom skúmaní jednotlivých vlastností a znakov znalec preniká do podstaty výsledkov čiastkového skúmania a ich vzájomnou syntézou si vytvára celkové súvislosti o skúmanom objekte. Nie všetky objekty musia mať ukončené znalecké skúmanie analyticko-syntetickým štádiom ako celkom, pretože niektoré znalecké skúmanie sa môžu skladať aj z niekoľkých relatívne oddelených skúmaní, ktoré na seba vzájomne nadväzujú. V tomto štádiu znaleckého skúmania je relevantné vhodnou formou dokumentovať čiastkové výsledky skúmania, pretože dokumentácia je súčasťou znaleckého

---

¹¹ Social software. *Wikipedia* [online]. Zmenené 7.10.2010 [cit. 26-01-2011] Dostupné z: <<http://sk.wikipedia.org/wiki/Hypotéza>>, Hypotéza je tvrdenie, ktoré vedci formulujú vtedy, keď na danom stupni poznania nevedia vysvetliť určité skupiny javov alebo udalostí a hypotéza sa ich pokúša vysvetliť. Hypotéza je tvrdenie alebo systém tvrdení, o ktorom v čase jeho formulovania nemožno rozhodnúť, či je pravdivé alebo nepravdivé. Tvorenie vedeckých hypotéz nie je náhodný akt.

¹² FRYŠTAK, M. a KREJČI, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. dotlač 1. vyd. Brno : Vydavatelství Masarykovské univerzity, 2010. s. 97.

posudku, prípadne odborného vyjadrenia, a archivuje sa. V niektorých prípadoch je súčasťou znaleckého posudku aj fotodokumentácia.

- **etapa vyvodenia a formulovania záverov** – etapa vyvodenia a formulovania záverov je vrcholné štádium znaleckého skúmania. Ide o zložitý myšlienkový proces, ktorý sa uskutočňuje postupne, je pri ňom nutné často sa vracat' k analyticko-syntetickému štádiu, výsledkom čiastkového skúmania, k štúdiu predložených materiálov s cieľom preskúmať či doplniť fakty svedčiacie o pravdivosti postavených hypotéz. Znalec porovnáva a hodnotí výsledky čiastkového skúmania a z nich vyvodí čiastkové závery. Vyvodenie objektívneho a úplného záveru je znalec schopný len na základe dôkladných znalostí všetkých okolností konkrétneho prípadu.¹³

V štádiu, keď znalec nadobudne dostatočné presvedčenie o vytýčených hypotézach, môže formulovať odpovede na otázky stanovené príslušným orgánom. Odpovede na zadané otázky týkajúce sa výsledkov znaleckého skúmania musia byť jasné, zrozumiteľné a nesmú pripúšťať dvojité výklad. Tam, kde to výsledky znaleckého skúmania umožňujú, má byť záver formulovaný ako kategorický. Pravidlá operácie s kategorickými výroky precízne vypracúva formálna logika, a preto určenie dôkazného významu kategorického záveru by spravidla nemalo robiť znalcovi ťažkosti. Žiaľ, nie vždy sa znalcovi podarí dospieť ku kategorickej odpovedi na položené otázky. Môže nastať napríklad situácia, keď vplyvom poškodených stôp, nerozpracovanej teórie a metodológie skúmania alebo aj subjektívnymi chybami v poznaní je vylúčený jednoznačný záver. Vtedy je možné, aby znalec vyslovil pravdepodobný záver, ktorý však nesmie byť subjektívnym odhadom, ale musí sa opierať o faktické údaje.¹⁴ Ak nastane situácia, keď nie je možné odpovedať na otázku ani pravdepodobným záverom, znalec musí sformulovať záver tak, že na danú otázku odpoveď nie je možná.

- **etapa spracovania znaleckého posudku** – v spracovanom znaleckom posudku je postupne slovné zaznamenaný celý priebeh znaleckého skúmania. Zostavenie znaleckého posudku je úlohou znalca, ktorý ho vypracuje osobne – zvyčajne v písomnej forme, výnimočne je do protokolu zaznamenaný ústne sprostredkovaný posudok. Podstatou znaleckého posudku je stručné zaznačenie celého priebehu a výsledkov znaleckého skúmania a následné vyvodenie záverov, ktoré implikujú odpovede na otázky položené znalcovi orgánmi činnými v trestnom konaní. Znalecký posudok môžeme rozdeliť do troch častí, ktoré po sebe chronologicky nasledujú, konkrétne je to úvodná časť, nález a záverečná časť. V úvodnej časti sú vymedzené základné údaje súvisiace so znaleckým skúmaním, objektom a subjektom znaleckého skúmania, v náleze sú podrobne popísané skúmané objekty, metódy a výsledky a v záverečnej časti znalec formuluje odpovede na položené otázky. K znaleckému posudku je priložená aj dokumentácia, v ktorej znalec konkrétnejšie vysvetľuje postupy znaleckého skúmania, jednotlivých úkonov, etáp, použitých metód a názorne demonštruje výsledky skúmania.

c) **Štádium hodnotenia znaleckého skúmania**

Štádium hodnotenia znaleckého skúmania predstavuje hodnotenie znaleckého posudku a jeho výsledkov podľa zásady voľného hodnotenia dôkazov. Napriek tomu, že znalecký posudok rešpektujeme ako každý iný dôkaz, je potrebné si uvedomiť, že znalecký posudok je špecifický svojím charakterom. Posudok je vo svojej podstate odborne vypracovaným dôkazným prostriedkom, preto je veľmi dôležité správne určiť jeho hodnotu ako hodnotu dôkazu v rámci trestného konania a zároveň sa zaoberať jeho správnosťou. Hodnotenie

¹³ STRAUS, J. a kolektív. *Kriminalistická taktika*. 1. vyd. Plzeň : Vydavateľstvo Aleš Čeněk, 2005. s. 61.

¹⁴ PJEŠČAK, J. a kolektív. *Kriminalistika*. Preložil Eugen Husár a kolektív. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1981. s. 312.

znaleckého posudku, resp. odborného vyjadrenia, uskutočňuje orgán činný v trestnom konaní v dvoch rovinách – formálnej a obsahovej.

Hodnotenie formálnej stránky znaleckého posudku je založené na zaistení jeho formálnej bezchybnosti. Z hľadiska formálnej stránky je potrebné konkrétne hodnotiť, či neboli dôvody na vylúčenie znalca podávajúceho posudok, či posudok vyhotovil kompetentný znalec, či neriešil právne otázky, či bol pribraný zákonným postupom, teda splnením všetkých požiadaviek Trestného poriadku, či bol potrebné poučený, či pri práci dodržal všetky zákonom stanovené požiadavky atď.

Hodnotenie obsahovej stránky predstavuje najmä skúmanie:

- či boli na znalecké skúmanie predložené dostačujúce a vierohodné materiály,
- či boli skúmané všetky zaslané objekty,
- či nedošlo k zámene týchto objektov, príp. ďalších materiálov,
- či boli použité vhodné metódy a postupy,
- či závery vychádzajú práve z týchto metód a postupov,
- či závery nie sú v rozpore s výsledkami čiastkového skúmania,
- vzťah záveru znaleckého skúmania k ostatným dôkazom,
- či boli skúmaním odhalené nové vzťahy, dosiaľ neznáme informácie, ich dôkazný význam a možnosti využitia.¹⁵

Pri hodnotení obsahovej stránky znaleckého posudku orgán činný v trestnom konaní nemôže mať poznatky zo všetkých odborných oblastí, preto je pre správne ohodnotenie znaleckého posudku nevyhnutné, aby si príslušný orgán ozrejmil niektoré odborné skutočnosti. Orgán činný v trestnom konaní rieši tento problém najčastejšie vypočutím znalca, ktorý môže sporné otázky vyjasniť, prípadne príslušný orgán konzultuje postupy a výsledky znaleckého skúmania s ďalšími znalcami, odborníkmi, konzultantmi a pod.

Váha znaleckého skúmania v trestnom konaní

Znalecký posudok ako dôkazný prostriedok a vykonanie znaleckého skúmania je v trestnom konaní nevyhnutné najmä v prípadoch, keď je na objasnenie skutočností (súvisiacich s trestným činom) potrebné špeciálne odborné vzdelanie určitej osoby.

Výsledky znaleckého skúmania, ktoré sú obsiahnuté v znaleckom posudku, môžu byť v trestnom konaní využité ako dôkazný prostriedok len vtedy, ak sú presné, objektívne a konkrétne. Zároveň musíme eliminovať všetky pochybnosti o spôsobe, akým bolo znalecké skúmanie vykonané, a znalec musí adekvátne presvedčiť, že jeho postupy v priebehu skúmania a použité metódy a prostriedky boli zvolené správne. Myslíme si, že je veľmi potrebné, aby orgán činný v trestnom konaní pred použitím znaleckého posudku v procese dokazovania zhodnotil vlastné závery znalca, ako aj postupy popísané v znaleckom posudku, pretože je povinnosťou príslušného orgánu, aby boli v štádiu dokazovania aplikované bezchybné a objektívne dôkazné prostriedky.

V súčasnosti dochádza k nadmernému využívaniu znaleckých posudkov. Aj napriek tomu, že znalecký posudok by mal byť ponímaný ako dôkazný prostriedok ako každý iný, nie je to tak. Znalecké posudky majú z hľadiska súdneho hodnotenia významný vplyv na samotné rozhodnutie a veľakrát sa rozhoduje prevažne na ich základe. Predpokladáme, že orgány činné v trestnom konaní sa spoliehajú na vypracovaný znalecký posudok práve preto, že znalecký posudok je pre nich relevantný dôkaz, na ktorom pracuje znalec v istej oblasti, a preto by nemalo byť pochyb o jeho znalostiach a záveroch, ktoré vyvodil zo znaleckej činnosti, čo je garanciou jeho práce. Spoliehať sa na vedomosti odborníka z istej oblasti nie je zlý spôsob,

¹⁵ PORADA, V. a kolektív. Kriminalistika. 1. vyd. Plzeň : Vydavateľstvo Aleš Čeněk, 2007. s. 233.

ako si vytvárať závery o určitých skutočnostiach v trestnom konaní, avšak ak chceme, aby bol dôkaz takto vysoko hodnotený, je veľmi dôležité, aby spĺňal potrebné kvalitatívne kritériá zložiek, ktoré môže orgán činný v trestnom konaní skontrolovať v štádiu hodnotenia znaleckého skúmania. Vieme, že hodnotenie znaleckého posudku je veľmi komplikovaný proces, ktorý musia orgány činné v trestnom konaní absolvovať. Hoci sú kritériá, podľa ktorých sa znalecký posudok hodnotí, pomerne presne stanovené alebo približne vymedzené, samotný orgán môže výsledky znaleckého skúmania posudzovať však ťažko, keďže nemá dostatočné vedomosti v príslušnom odbore. Uvedomujeme si, že súd si môže zvoliť alternatívny spôsob, ktorým si pomôže pri objasňovaní spornej alebo neúplnej skutočnosti, ako je vypočutie znalca, konzultácie či štúdium odbornej literatúry, avšak ani miera tejto kontroly nie je úplne postačujúca. Z toho vyplýva, že ak chceme využívať znalecké posudky ako jeden z hlavných dôkazov v trestnom konaní, mali by mať sprísnené kritériá hodnotenia, ako aj samotného vypracúvania posudkov a vzdelávania znalcov, ktorí na znaleckých posudkoch pracujú. Kvalitu znaleckého posudku by konkrétne mohla ovplyvniť pravidelná vyššia miera štátneho dohľadu, presné stanovenie hraníc pri vypracovaní znaleckých posudkov a predovšetkým sprísnenie podmienok na činnosť znalca. Znalec je hlavný činiteľ, ktorý vypracúva znalecký posudok, a teda je základom kvality znaleckého posudku. Ak chceme docieľiť, aby boli znalci „kvalitnejší“, musia sa uskutočniť komplementárne zmeny pri menovaní znalcov a malo by sa viac bazírovať na ich erudovanosti a zodpovednosti.

Záver

Vo svojej vedeckej štúdií sme priblížili len časť z projektu medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy „Znalec v prípravnom konaní“. Hlavným cieľom celej vedeckovýskumnej úlohy bude zosumarizovať, zanalyzovať a vymedziť historickú a súčasnú právnu úpravu a poznatky týkajúce sa postavenia a činnosti znalcov, ako aj hodnotenie znaleckého posudku v prípravnom konaní v rámci Slovenskej republiky. Súčasťou bude aj výskumná časť projektu na vzorke vyšetrovateľov a znalcov. Výstupom budú vedecké štúdie, vedecká monografia, ako aj spracovanie výsledkov výskumu a ich využitie v priamej vyšetrovateľskej a trestnoprocesnej praxi.

Literatúra

- FRYŠTAK, M. a kolektív. *Trestní právo procesní*. 2. preprac. vyd. Ostrava : Vydavatel'stvo KEY Publishing s.r.o. 2009.
- FRYŠTAK, M. a KREJČI, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. dotlač 1. vyd. Brno : Vydavatel'stvo Masarykovy univerzity, 2010.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠAMAL, P. a kolektív. *Trestní právo procesní*. 2. preprac. vyd. Praha : Vydavatel'stvo C. H. Beck, 2003.
- PJEŠČAK, J. a kolektív. *Kriminalistika*. Preložil Eugen Husár a kolektív. 1. vyd. Bratislava : Vydavatel'stvo Obzor, 1981.
- PORADA, V. a kolektív. *Kriminalistika*. 1. vyd. Bratislava : Vydavatel'stvo IURA EDITION. 2007. s. STRAUS, J. a kolektív. *Kriminalistická taktika*. 1. vyd. Plzeň : Vydavatel'stvo Aleš Čeněk, 2005.

Keywords: expert, pre-trial, expert.

Summary

The expert is a very important pre-trial procedural side. In certain serious criminal case without expert is not possible to close the investigation. As an example, I would say traffic accidents, in which most of the accidents required the presence of an expert. For some transport accidents is the presence of an expert is needed at the outset of the investigation at the scene of an accident. Given the above, the Department investigation Police Academy decided to develop a scientific research project, their theoretical knowledge to practical help.

*JUDr. Štefan Kočan, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: stefan.kocan@minv.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Anton Tallo, CSc., doc. JUDr. Antonín Nesvadba, PhD.